

PRAVNI ASPEKTI PRISTUPANJA BiH EVROPSKOJ UNIJI

Jasmina Tahirović, MA, email: jaciminat@gmail.com

Općinski sud u Travniku, Travnik, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Evropska unija funkcioniše na principu zajednice, uvažava normative nacionalnih zakonodavstava, utvrđuje obavezu jedinstvenih pravnih propisa i obavezu nacionalnih zakonodavstava prilagodbi zakonodavstvima Evropske Unije. S tog aspekta u ovome radu akcenat je na važnosti primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama u nadležnosti domaće jurisdikcije. Naime, sve zemlje članice Evropske Unije su potpisnice Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Bosna i Hercegovina je ratificirala Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama u svoj pravni sistem i stoga je u obavezi da osigura primjenu tih pravnih normi pod domaćom jurisdikcijom. U ovome kontekstu je neophodno prezentovati važnost prakse i odluka Evropskog suda za ljudska prava, jer države koje su ratificirale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, u obavezi su poštivanja pravnih stavova, u odlukama donesenih pod jurisdikcijom tog suda.

Ključne riječi: Evropska Unija, pravne norme, Evropski sud za ljudska prava, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

LEGAL ASPECTS OF BIH ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Abstract: European Union functions on the principle of union that respects norms of national legislation, ascertains the obligation of unique legal regulations and the commitment of national legislations to adapt to the legislation of the European Union. In this aspect, the accent of this paper is on the importance of application of European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms that are in jurisdiction of domestic legislation. Namely, all countries – members of the European Union are also signatories of European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms. Bosnia and Herzegovina ratified European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms into its legal system and is therefore obliged to ensure the application of these legal norms in domestic jurisdiction. In this context, it is necessary to present the importance of practice and decisions of the European Court for Human Rights, since the countries that ratified European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms are in obligation to honor legal positions in decisions issued under the jurisdiction of this court.

Key words: European Union, legal norms, European Court for Human Rights, European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms

1. UVOD

Imajući u vidu tendenciju Bosne i Hercegovine (U daljem tekstu: BiH), ka pristupu u Evropsku Uniju (U daljem tekstu: EU), u ovome radu akcenat je na važnosti ispunjenja obaveza s pravnog aspekta. Ono što je zadatak država koje pretendiraju za članstvo u EU, jeste usaglašavanje pravnih propisa sa propisima EU. Naime, ono što je važno za BiH jeste primjena Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (U daljem tekstu: EKLJP), jer je ista ratificirana od strane BiH, kao i od strane svih zemalja

članica. Naime, ono što se definira kao važna činjenica jeste primjena pravnih normi koje propisuje EKLJP u nadležnosti domaće jurisdikcije. Dakle, u tom kontekstu neophodno je naglasiti i važnost praćenja prakse Evropskog suda za ljudska prava. (Udaljem tekstu: ESLJP) Naime, važnost praćenja prakse Evropskog suda za ljudska prava se ogleda i sadržajem odredbe člana 264a., Zakona o parničnom postupku „Sl. novine Federacije BiH“, br: 53/03, 73/05, 19/06, 98/15, (U daljem tekstu: ZPPFBiH).

2. EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA I OSNOVNIM SLBODAMA

EKLJP je ratificirala BiH u svoj pravni sistem. Pravna snaga EKLJP sa aspekta djelovanja na pravni sistem država potpisnica, ogleda se u tome što su pravne norme EKLJP obavezujuće u primjeni. Dakle, svaka država koja je ratificirala EKLJP u svoj pravni sistem u obavezi je adekvatne primjene istih. Ono što je evidentno sadržajem pravnih normi jeste zaštita i individualnih prava, odnosno zaštita prava pojedinaca. Naime, s tim u vezi, bitno je naglasiti da pojedinci imaju pravo zaštite prvenstveno normama nacionalnog zakonodavstva. Konvencijom se načelno štite ljudska prava, što obavezuje da države potpisnice iste, poduzimaju sve mjere kako bi zaštitili i garantovali ostvarenje prava utvrđenih EKLJP. Dakle, svaka država ima obavezu na pravnu zaštitu pojedinca koju on ima pravo da koristi a da se Konvencijom ta prava mogu dopunski zaštititi. Na ovaj način se garantira vladavina prava kroz pravni sistem određene države.

„Činjenica da je konvencija „živi instrument“ (što odražava sve veću tendenciju da standardi koje uspostavlja Vijeće/ Evrope, vide kao jedna vrsta pravne stečevine kompatibilnih standarda koji se uzajamno potvrđuju, kao i relevantnost savremene Evropske prakse u određivanju da li miješanje može biti opravdano) ukazuje na to da rano preventivno djelovanje može biti od koristi.“ (Murdoch, 2008, str: 4.)

„U pravu EU to je opisano kao djelotvorna pravna zaštita. EU stavlja značajan akcenat na ono što se u EKLJP naziva „jamčenje“ prava i zahtjeva od zemalja članica EU da imaju zakone koji će obezbjediti da postoje i domaća pravila, postupci i sudska praksa koji jamče djelotvornost zakona u praksi.“ (Braithwaite, B., Mole, N., Harby, C., 2014, str: 7.)

Dakle, imajući u vidu činjenicu da je BiH ratificirala EKLJP i istu direktno inkorporirala u svoj pravni sistem, time je i inicirala obavezu usklađivanja domaćih zakona sa Konvencijom. Naime, to znači da zakonodavstvo svake države potpisnice Konvencije, treba svoje pravne norme uskladiti sa normama EKLJP. Osim navedenoga, ratifikacija EKLJP znači i obavezu države potpisnice, kao što je i BiH, da domaća jurisdikcija ima obavezu prihvatanja jurisdikcije ESLJP. Naime, vladavina prava predstavlja poštivanje zakona, davanje i mogućnost primjene prava na jednak način za identične slučajeve. Ono što je važno napomenuti jeste činjenica da su česte predstavke pojedinaca pred ESLJP smatrajući da su ta prava povrijeđena pred domaćom jurisdikcijom tako da podnoseći predstavke pred

ESLJP, pronalaze pozitivno rješenje za sebe odnosno utvrđivanje povreda određenog prava prema EKLJP od strane domaće jurisdikcije.

„Od samog nastanka Vijeća Evrope, princip poštivanja ljudskih prava predstavlja kamen temeljac ove organizacije. Na sastanku u Hagu, održanom 1948., Evropski kongres, je kao katalizator u stvaranju Vijeća Evrope, usvojio rezoluciju koja glasi;

Smatra da Unija ili federacije proistekle kao rezultat, trebaju biti otvorene za sve Evropske nacije demokratski orijentirane, koje se obavezuju da će poštivati Povelju o ljudskim pravima;

Odlučuje da je potrebno osnovati komisiju, koja će odmah preuzeti dvostuku zadaću-izradu takve Povelje i postavljanje standarda kojih se moraju pridržavati države, ukoliko žele da ih se smatra za demokratske. Suština od ova dva prijedloga postala je sastavnim dijelom Statuta Vijeća Evrope kao član 3. Svaka država članica mora prihvatiti princip vladavine prava i prava svih osoba pod njenom jurisdikcijom na uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

„Značaj ljudskih prava se naglašava i u nekoliko drugih odredbi Statuta Vijeća Evrope, a članom 8. se čak predviđa da ozbiljno kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda predstavlja osnov za suspenziju ili čak isključenje neke države iz članstva Vijeća Evrope.“ (Gomien, D., 2000, str:11.)

Dakle, evidentna je važnost primjene EKLJP, jer nepoštivanje pravnih normi iste, može dovesti kako do suspenzije tako i do isključenja države članice iz EU. Naime, suština sadržaja normi EKLJP jeste pokazatelj vladavine prava, dakle na taj način jednaka primjena pravnih normi o kojim činjenicama primjene je obaveza nadežne jurisdikcije, dakle jurisdikcije domaće države. Ono što je važno napomenuti jeste način na koji su odluke ESLJP značajno sadržane i u domaćem zakonodavstvu, jeste i činjenica zakonske odredbe dakle odredbe čl. 264a. ZPP-a FBiH u kojem se propisuje sljedeće“

„(1) Kada Evropski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili osnovne slobode zagarantovane Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i dodatnih Protokola uz Konvenciju, koje je ratifikovala Bosna i Hercegovina, stranka može u roku 90 dana od konačnosti presude Evropskog suda za ljudska prava podnijeti zahtjev sudu u Bosni i Hercegovini, koji je sudio u prvom stepenu u postupku u kojem je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili osnovna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili osnovna sloboda povrijeđeno.

(2) Postupak iz stava 1. ovog člana provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštovati pravne stavove izražene u konačnoj presudi Evropskog suda za ljudska prava, kojom je utvrđena povreda osnovnog ljudskog prava i slobode.“

Dakle, na ovaj način se djeluje na usaglašavanje sudske prakse i jednake primjene pravnih normi za iste pravne situacije. Sadržaj ove odredbe u suštini ukazuje na obavezu BiH u kontekstu ratifikacije EKLJP a koja obavezuje države potpisnice na jurisdikciju ESLJP.

„Ustavni Sud BiH u donošenju svojih odluka se poziva na standarde u oblasti ljudskih prava utvrđenim od strane zaštitnog mehanizma Konvencije u Strasbourgu. Da bi zaštita bila efikasna i da bi se načelo supsidijarnosti Konvencije adekvatno provodilo, svi domaći sudovi općinski, kantonalni, vrhovni, odnosno okružni, osnovni i vrhovni bi trebali primjenjivati Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima u njihovom svakodnevnom radu.“ (Carss –Frisk, M., 2002, str:7.)

4. EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ESLJP ima obavezu da osigura poštivanje pravnih normi EKLJP koje države potpisnice prihvataju njenom ratifikacijom. Kako bi se adekvatno primjenjivale pravne norme EKLJP, važno je da se domaća pravna praksa uskladi sa praksom ESLJP, odnosno da poštuje pravne stavove koji su izraženi u odlukama tog suda a kako to propisuje i čl. 264a. ZPP-a FBiH. Na ovaj način se primjenjuje jurisdikcija ESLJP za koju su u obavezi države potpisnice iste. Ovo sve je važno u cilju adekvatne zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda.

„ESLJP nema izričitu nadležnost saglasno čl. 41 da visokim stranama ugovornicama daje smjernice o tome koje korake treba da preduzmu kako bi ispravile kršenja prava po Konvenciji, niti može da ispituje protužbe o tome da država nije ispunila obaveze koje je imala po nekoj presudi.“ (Braithwaite, B., Mole, N., Harby, C., 2017, str:48.)

Naime, odredba čl. 264a. ZPP-a FBiH, ukazuje na činjenicu da nacionalno zakonodavstvo djeluje time što prihvata sistem pravne zaštite prema EKLJP i na taj način u nacionalni Zakon uvrštava odredbu koja ukazuje na značaj prakse ESLJP odnosno pravno dejstvo tih odluka. Ono što se definira kao jedna od prava koja se garantuju EKLJP, jeste i pravo na suđenje u razumnom roku.

5. PAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

„Shodno odredbi čl. 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, pravo na suđenje u razumnom roku predstavlja jedan od osnovnih prava građana koje uživa zaštitu pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, pa je praksa suda svakako, najdragocjeniji izvor prava u ovoj oblasti.“ (Carić, 2008, poglavlje I, str:12-13.)

Naime, jedan od razloga za podnošenje predstavki pred ESLJP jeste upravo činjenica ne izvršavanja sudskih odluka u razumnom roku. Naime, sprovođenje pravosnažne i izvršne sudske odluke predstavlja pravo nosioca prava koje mu je utvrđeno tom odlukom da isto može ostvariti pokretanjem izvršnog postupka. Intencija podnosioca radi izvršenja odluke jeste da se i ostvari realizacija iste. Primjena pravnih normi definisana izvršnim postupkom, ne

može sa sigurnošću garantovati da će se pravosnažna odluka izvršiti u razumnom roku. Ovo iz razloga što na tom putu, obično se kao prepreka javljaju određene okolnosti koje djeluju da se postupak sprovede u dužem periodu. Iako na postupak sprovođenja odluke u razumnom roku djeluju brojni faktori, kao što su i organizacija sudskog sistema, ti faktori ne mogu biti opravdavajući a zbog kojih bi se tolerisalo neizvršenje odluke u razumnom roku. S tim u vezi je bitno napomenuti da se sudski sistem mora organizirati na način koji otklanja svaki vid negativne refleksije na izvršenje odluke u razumnom roku. Prvenstveno, u ovome kontekstu neophodno je naglasiti važnost zakonodavca sa zadatkom da zakonski propisi budu usklađeni sa normativima EKLJP, radi adekvatne primjene iste.

„Sve države koje ratificiraju Konvenciju time postaju automatski obavezne prihvatiti nadležnost suda da ispituje pojedinačne predstavke.“ (Gomien, D., 2000, str:12)

Obaveza država potpisnica Konvencije jeste i obaveza usaglašavanje zakona sa EKLJP. Dakle država koja ratificira EKLJP ima obavezu usaglašavanja zakona prema istoj. Dakle, obaveza je usaglašavanje pravnih propisa u skladu sa Konvencijom. Ono što je neophodno napomenuti jeste i činjenica da država koja je ratificirala EKLJP u obavezi je da prihvati i nadležnost Evropskog suda za ljudska prava i poštuje pravne stavove a kako je to navedeno u čl. 264. a ZPP-aFBiH.

„Država je ta koja mora organizirati svoj sudski sistem na način koji će osigurati suđenje u razumnom roku.“ (Gomien, D., 2000, poglavlje VI., str:64)

6. ULOGA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

ESLJP, ima zadatak da preispita predstavku koja mu je upućena, u smislu sadržaja iz iste. Odluke ESLJP imaju na određen način pravnu kontrolu koja mu je prenijeta u nadležnost prema pojedinačnoj predstavi. Dakle ESLJP ima zadatak da na ovaj način kontroliše da li države potpisnice primjenjuju EKLJP koju su i ratificirale u svoj pravni sistem i na taj način preuzele i odgovornost u tom dijelu. Svaka odluka kojom je utvrđena povreda nekog prava zagarantovano EKLJP, je na određen način pokazatelj nepravilnosti kod primjene EKLJP koja se negativno i odrazila sadržajem odluka kojim su nezadovoljni podnosioci predstavke. Naime, država potpisnica kojoj se utvrdi povreda prava pred EKLJP daje mogućnost podnosiocu predstavke da podnese zahtjev za pokretanje postupka i da se izmjeni odluka uzimajući u obzir pravni sadržaj odluke ESLJP, a kako do i definiše čl. 264. a ZPP-aFBiH.

„Postupak iz stava 1. ovog člana provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka. U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštovati pravne stavove izražene u konačnoj presudi Evropskog suda za ljudska prava, kojom je utvrđena povreda osnovnog ljudskog prava i slobode.“¹¹⁴

¹¹⁴ Član 264a., Zakona o parničnom postupku („Sl. novine Federacije BiH“, br: 53/03, 73/05, 19/06, 98/15).

Slijedom navedene zakonske odredbe, jasno je definisana važnost prava koja proizilaze prema EKLJP. Ovom zakonskom odredbom je definisan postupak ukoliko je donesena odluka kojom je povrijeđeno određeno pravo prema EKLJP. Naime, definisan je postupak za izmjenu odluke kojom je to pravo povrijeđeno. Pored navedenoga važno je napomenuti činjenicu da je predmetnom zakonskom odredbom, utvrđena obaveza suda da poštuje pravne stavove koji su izraženi u presudi ESLJP. Ratifikacijom Konvencije preuzima se obaveza država na usklađivanje domaćih zakona u skladu sa Konvencijom. Dakle, obaveza država potpisnica EKLJP jeste da obezbjedi poštivanje prava zagaranтовanih Konvencijom. To znači da nacionalno zakonodavstvo, treba omogućiti adekvatnu primjenu prava koja su zagaranтовana EKLJP. Iz tog razloga je i neophodna usklađenost nacionalnog zakonodavstva sa EKLJP.

„U času potpisa ili najkasnije u času deponovanja instrumenata ratifikacije Konvencije, države potpisnice su imale pravo da izjave rezervaciju na neku ili neke odredbe Konvencije, sa kojima je nacionalni zakon u suprotnosti, što za posljedicu ima da se postupanje države u unutrašnjem sudskom postupku, saglasno nacionalnom zakonu, a suprotno odredbi Konvencije na koju je izjavljena rezervacija, neće smatrati povredom prava iz Konvencije. Bosna i Hercegovina nije izjavila nikakvu rezervaciju ni na jednu odredbu konvencije, pa slijedi da se u domaćim sudskim postupcima mogu dosljedno primjenjivati standardi Konvencije, koje uspostavlja i interpretira Evropski sud za ljudska prava.“ (Kulenović, 2018, str:362.)

Dakle, primjena EKLJP od strane država potpisnica iste a među kojima je i BiH, nema proizvoljni nego obavezno pravni karakter, što znači da država koja je ratificirala EKLJP, je i u obavezi da omogući njenu dosljednu primjenu kroz adekvatnim zakonskim propisima.

„Činjenica je da u svom postupanju Evropski sud prvenstveno odlučuje na osnovu Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i sopstvene sudske prakse, mada u vođenju postupka poštuje i domaće pravne propise i sudsku praksu, ukoliko su isti u skladu sa Konvencijom“ (Mole, N., Reynolds, Mijović, Lj., str:7.)

Dakle, uvjet da se poštuju domaći propisi pred ESLJP jeste upravo činjenica da isti treba da budu u skladu sa EKLJP. Naime, ovo ukazuje na važnost prilagodbe pravnih propisa propisima EKLJP jer kao takvi mogu utjecati da se ne donose odluke kojima se utvrđuje povreda prava prema EKLJP. To znači da na taj način domaći pravni sistem štiti prava koja su definisana EKLJP.

„Nazavisno od toga gdje je problem poštovanja suđenja u razumnom roku više izražen, mnogo je značajnije da države uoče taj problem i preduzmu mere da ga reše, i to reformom zakonodavstva, pravosudnog sistema itd.“ (Carić, 2008, poglavlje II., str:32.)

7. ZAKLJUČAK

Obzirom da je BiH izrazila tendenciju pristupa u EU, ono što je važno akcentirati jeste zadatak država koje pretendiraju za članstvo u EU. Naime, primjena EKLJP obavezujući je

normativ jer je ista ratificirana od strane BiH. Ratifikacijom EKLJP od strane svih zemalja nastala je obaveza i za BiH, u kontekstu praćenja i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Ovo se ogleda u činjenici i da Zakon o parničnom postupku u članu 264a. ZPP-a, propisuje obavezu prihvatanja stava koji je izražen odlukom donesenom od strane ESLJP. Ovo i iz razloga što ESLJP odlučuje o predstavkama zbog povrede prava zagarantovanih EKLJP od strane nacionalnog zakonodavstva. Važnost dejstva odluke ESLJP se ogleda i u činjenici da je novim ZPP-om, FBiH jasno definisan postupak i obaveza postupanja u konkretnom slučaju ukoliko se utvrdi povreda prava pred ESLJP. Važnost primjene i usaglašavanje normi domaćeg pravnog sistema sa normativima EKLJP je neophodno a radi pravilne primjene Konvencije. Pravilna primjena EKLJP može isključiti mogućnost da ESLJP utvrdi povredu prava propisanih Konvencijom. Poseban aspekt poštivanja normi EKLJP ogleda se i u kontekstu suđenja u razumnom roku. Naime, učesnik u sudskom postupku želi da ostvari svoje pravo što kraćem roku. U protivnom, u konačnici pokretanjem postupka pred ESLJP može rezultirati donošenjem pozitivne odluke, dakle odluke kojom se utvrđuje povreda prava na koje je i ukazao podnosilac predstavke. Pozitivna odluka sa sobom može donijeti pravo na naknadu štete u formi finansijske obaveze, koju država ima nadoknaditi podnosiocu predstavke. Stoga, nacionalni pravni sistem treba da uloži napore da se domaće zakonodavstvo uskladi sa normativima EKLJP kako bi se ista i adekvatno primjenjivala, i na taj način izbjegla odgovornost kako finansijske prirode za državu tako i negativnih konotacija u tom kontekstu. Ovo sve je bitno iz razloga što BiH želi pristupiti u EU, odnosno intencija je dobivanje statusa države članice EU i na tom putu je neopodno pokazati se kao primjer u pozitivnom svjetlu poštivanja normativa EU, kroz primjenu EKLJP.

LITERATURA

- [1] Braithwaite, B., Mole, N., Harby, C., (2014), broj 1., *Advice on individual Rights in Europe- Ljudska prava u Evropi*, pravni bilten, London: The AIRE Centre-AIRE Centar London, str: 7.
- [2] Braithwaite, B., Mole, N., Harby, C., (2017), broj: 1, *Advice on individual Rights in Europe- Ljudska prava u Evropi*, pravni bilten, London: The AIRE Centre-AIRE Centar London, str: 48.
- [3] Carić, S., *Pravo na suđenje u razumnom roku*, J.P. "Službeni glasnik", 2008 (Beograd: Glasnik), knjiga 2., Međunarodni propisi i Evropsko pravo, poglavlje I., str: 12-13, poglavlje II., str: 32.
- [4] Carss –Frisk, M., (2002), *Pravo na imovinu, Vodič za implementaciju Člana 1. Prvog protokola Evropske Konvencije o ljudskim pravima*, Savjet/Vijeće Evrope, str: 37.
- [5] Gomien, D., (2000), 3. izdanje, *Kratki vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, str: 11, 12, poglavlje VI., str: 64.
- [6] Kulenović, Z., (2018), "Javna rasprava u upravnom sporu prema Zakonu o upravnim sporovima republike srpske", Banja Luka, Zbornik radova 2018., Udruženje sudija Republike Srpske, Banja Luka, str: 362.
- [7] Mole, N., Reynolds, J., Mijović, Lj., 1. izdanje, *Sloboda izražavanja i pravo na privatnost prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima*, Priručnik o sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava: AIRE Centar, str: 7.

- [8] Murdoch, J., (2008), *Sažetak studije kompatibilnosti zakona i prakse Bosne i Hercegovine sa zahtjevima Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo: Savjet/vijeće Evrope, str:4.
- [9] *Zakon o parničnom postupku* („Sl.novine Federacije BiH“, br:53/03,73/05,19/06,98/15).
- [10] https://hr.wikipedia.org/wiki/Europski_sud_za_ljudska_prava(21.11.2018.)

